

★

DUMITRU BERCIU

**CU PRILEJUL CENTENARULUI NAŞTERII LUI
VASILE PÂRVAN**
(1882—1982)

★

În toamna anului 1982 se completează un secol de la nașterea marelui om de știință Vasile Pârvan. Aniversarea centenarului este prevăzută și în programul de manifestări UNESCO, ca un semn de recunoaștere a contribuției

învățatului român la dezvoltarea științei naționale și a celei mondiale. Instituții de prestigiu din țara noastră, cum sunt : Academia Republicii Socialiste România, Academia de Științe Sociale și Politice, Universitatea din București, Institutul de tracologie, Institutul de Arheologie din București, precum și muzeu județene au ținut să omagieze prin numeroase comunicări ce s-au ținut cu ocazia reunțiunilor organizate, activitatea prodigioasă desfășurată de Vasile Pârvan. Institutul național de tracologie și Muzeul de Istorie și Artă din Bacău au organizat al V-lea „Simpozion de tracologie“ la Bacău și în comuna Hurulești, pe ale cărei meleaguri s-a născut V. Pârvan. Participanții au avut prilejul să se întâlnescă în satul natal cu oamenii locului, care păstrează o vie amintire savantului și sunt mindri că aici a văzut lumina zilei una dintre cele mai strălucite minti, creatorul școalei arheologice românești. Vasile Pârvan s-a interesat în deaproape de antichități și implicit de cele din județul Vilcea. În 1913 făcea o dare de seamă asupra cercetărilor din 1912 de la Racovita-Copăceni și de la Bătășoala. Numele lui Vasile Pârvan este legat atât de Buridava romană (Stolniceni), cât și cea dacică (Ocnita-Ocenele Mari). Pornind de la izvoarele antice, în special de la geograful grec Ptolemeu, care a trăit în secolul II e.n., la Alexandria din Egipt, cât și de la Tabula Peutingeriană, în care era trecută Buridava de pe Olt, Vasile Pârvan a avut intuiția de a fi căutat localizarea Buridavei romane din Tabula Peutingeriană la sud de Rm. Vilcea, ceea ce corespunde realității istorice. Cât privește localizarea dacilor Buridavensi (Buridavenses), menționați de Ptolemeu, ei erau așezati, atât de V. Pârvan, dar și de alții invățăți înaintea lui, în jurul Buridavei, evident a celei romane, cea dacică răminind a fi presupusă ca existând înainte de cucerirea romană undeva în zona respectivă. V. Pârvan are meritul de a fi lărgit microzona locuită de dacii buridavensi în regiunea Vilcii, a Argeșului muntos și pînă pe culmile Sebeșului și Făgărașului. Săpăturile arheologice de la Ocnita-Cosota au adus prin rezultatele lor lumiini limpezi asupra prezenței dacilor buridavensi și a presupusei Buridave dacice și de către Vasile Pârvan.

De fapt rezultatele amplelor săpături arheologice făcute în ultimii 20 de ani în județul Vilcea, deopotrivă în așezările romane, civile sau militare, în cele geto-dacice, preistorice și daco-romane sau vechi românești vin să întregească multe dintre părerile și concepția generală a lui V. Pârvan privitoare la valoarea fondului traco-geto-dac și a romanismului în etnogeneza noastră.

V. Pârvan s-a născut la 28 septembrie 1882, în satul Perchiu, comuna Huruieni, județul Bacău (fost Tecuci). Tatăl său era învățător în satul natal.

Prima învățătură a primit-o în mediul sătesc, care a imprimat o puternică pecete asupra modului de comportare, simțire și gîndire ale cărturierului. La Liceul clasic din Bîrlad va dobîndi o serioasă cultură generală și o cunoaștere temeinică a limbii latine și a celei eline. Ca student al Universității din București, Facultatea de litere și filozofie, V. Pârvan va avea ca profesori pe unele dintre cele mai mari personalități ale învățămîntului nostru superior de atunci și anume: Nicolae Iorga, Dimitrie Onciu, Ioan Bogdan, Simion Mehedinți, D. Evolceanu și Grigore Tocilescu, care îl va iniția în epigrafie și în studiul antichităților greco-romane și al cărui succesor va deveni după 1909 atât la catedră, cât și la Direcția Muzeului Național de Antichități. Fiecare dintre acești eminenți dascali și savanți va înriuri pe tînărul student, care totuși reușește de timpuriu să topească toate contradicțiile în propria sa personalitate. V. Pârvan publică unele lucrări privind istoria medie și modernă românească, făcind fără îndoială o dovadă a unei profunde personalități științifice și de stăpinire a metodelor. Se înțelege sub influența cărora dintre profesorii săi se datorau aceste manifestări promîțătoare. Ne gîndim desigur la N. Iorga, D. Onciu și Ioan Bogdan. În 1901 va pleca ca bursier în Germania, pentru studierea istoriei antice. Va rămîne la Universitățile din Berlin, Jena și Breslau aproape cinci ani audiind pe cei mai vestiți oameni de știință și profesori germani de atunci, adincindu-și pregătirea în istorie antică și epigrafie, trecîndu-și și doctoratul în 1908 la Universitatea din Breslau cu teza „Naționalitatea negustorilor în Imperiul roman. O cercetare istorico-epigrafică”, pe care o va publica în 1909 în limba germană, lucrare care încă este valabilă. Atunci s-a orientat definitiv spre disciplinele fundamentale ale antichităților greco-romane și a renunțat la preocupările sale anterioare de istorie românească. În 1906 cînd era în Seminarile universitare germane, V. Pârvan a scris „Cîteva cuvinte cu privire la organizarea Daciei Traiane”, care depășea limitele unei simple recenzii, de la care pornise el, și conțineau un întreg program de cercetare viitoare, privind nu numai romanitatea, ci și incepiturile.

Revenind în țară, în 1909, va fi numit profesor universitar (avea doar 27 de ani), în 1910 este director al Muzeului național de antichități, în 1911 este ales membru corespondent al Academiei române (în 1913 va deveni membru activ), în toamna anului 1913 este titularizat la catedra de istorie antică, epigrafie și antichități greco-romane, în 1921 este numit director al Școalei Române din Roma, iar din 1923 este secretar general al Academiei Române; între timp fusese și vicepreședinte al Academiei. Într-un răstimp foarte scurt și la o vîrstă cînd alții abia încep să se afîrme, Vasile Pârvan deținea posturi de mare răspundere și devenise una dintre personalitățile de prestigiu ale științei românești. Înzestrat și cu un spirit

de organizator, el a ridicat preocupările științifice ale Muzeului Național de Antichități și ale catedrei de istorie antică și de antichități greco-romane pe o treaptă superioară, de orientare științifică și didactică, ele devenind în vremea lui Vasile Pârvan, — cum va recunoaște și N. Iorga, — un model de organizare și popularizare a întregii cercetări arheologice și de istorie veche din țară. În jurul lor și sub îndrumarea generoasă și deschisătoare de drumuri noi se concentrău atunci toate forțele tinere și capabile. Însuși profesorul dădea exemplu de punctualitate și muncă ordonată, el fiind pururea în frunte, cel dintâi la lucru și cel mai harnic, profesorul și directorul era un model sub toate raporturile pentru elevii și colaboratorii săi, cum va spune Ion Andrieșescu, referindu-se deopotrivă și la atmosfera de pe șantierul arheologic Histria, care devenise și încă din ajunul primului război mondial un adevărat laborator, unde se maturiza prima generație de arheologi ai școalei create de el. Muzeul Național de Antichități, fondat în 1864 de către Domnitorul Alexandru Ioan Cuza reprezenta în vremea lui V. Pârvan o adevărată instituție superioară, de fapt temelia Institutului Arheologic visat de V. Pârvan și realizat abia în 1967. De acolo porneau toate obiectivele programatice privind cercetările repartizate de V. Pârvan pe provincii, pe zone, pe probleme și pe persoane. Unui asemenea plan, care, după 1920, va cuprinde întregul teritoriu al țării celei noi, intrate în hotarele ei firești, i se asigurase caracterul științific și continuitatea. Pe de altă parte, din locul proeminent pe care îl ocupa în societatea românească a vremii, V. Pârvan a făcut ca forurile de decizie să aprecieze că săpăturile arheologice reprezentă o parte a culturii și preocupărilor unui popor care își prețuiește trecutul și pe înaintașii săi, prin mărturiile directe păstrate în pămîntul ocrotitor al patriei, de multe ori impresionante ca semnificație istorică, după cum au fost și unele de pe meleagurile vilcene, scoase nu de mult prin săpături arheologice sistematice efectuate în cadrul colaborării Muzeului de istorie Vilcea cu Institutul de tracologie și cel arheologic.

Cum era și natural, Vasile Pârvan, din 1909 va continua pe înaintașul său la catedră și la Muzeul Național de Antichități, pe profesorul său Gr. Tocilescu, în cercetările din Dobrogea, valorificind și unele rezultate din alte părți ale țării, ca cele din Oltenia. În 1911, V. Pârvan deschidea șantierul arheologic de la Ulmetum (Pantelimonul de Sus) din Dobrogea centrală, iar în 1914 începea săpăturile de la Histria. Perioada aceasta va reprezenta o cotitură în cariera lui V. Pârvan și în mișcarea arheologică românească. Dacă pînă acum V. Pârvan folosise cu predilecție izvoare literare și epigrafice, de acum înainte el se va adresa direct izvorului scos din pămînt, prin săpături conduse fie de el, — ca cele două șantiere amintite, fie de colaboratorii săi. Istoricul Vasile Pârvan devinea arheolog, clasic, specialist în studiul antichităților grecești și romane, el ducind astfel mai departe moștenirea lăsată de Gr. Tocilescu și fiind atras de puterea de afirmare și strălucire a civilizației greco-romane. Izvorul arheologic era privit de către marele invățat în contextul în care a fost crelat și în care a fost găsit, aceasta constituind una dintre cerințele fundamentale ale arheologiei ca știință propriu-zisă. Pornind de la cercetarea directă din Dobrogea și de la știință despre antichitate pe care o stăpinea, V. Pârvan va publica

în 1923 „Incepurile vieții române la gurile Dunării”, o sinteză de adineă erudiție, de largă deschidere spre înțelegerea romanizării și a etnogenezei noastre Insăși.

După 1920, odată cu realizarea visului de vesuri al poporului român Vasile Pârvan va simți necesitatea cunoașterii temelilor, pe care s-a alătuit și a dăinuit pînă în zilele noastre romanismul la Dunăre, la Mare și în Carpați. El se va îndrepta de data aceasta spre izvoarele de Inceput ale originii poporului român, ale protoistoriei Daciei mileniuului I i.e.n. și ale vremurilor premergătoare, cu milenii, acestuia. Deși a păsit în parte pe un teren bătătorit, pregătit de înaintași, Vasile Pârvan a adințit cercetarea pînă în rădăcinile tracice ale procesului etnogenezei noastre.

În știință europeană și în cea românească se conturaseră în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, orientări noi, științifice înălăturindu-se vechea concepție potrivit căreia geto-daci ar fi fost, ca etnicitate, germani, celti sau slavi, numai traci nu. Încă din decesul său optalea, un învățat vienez W. Tomaschek stabilise unitatea lingvistică a tracilor și ușcăzase patria lor în Carpați, iar la noi B. P. Hașdeu, în lucrarea sa „Istoria critică a românilor” și în diferite articole se pronunțase hotărît pentru originea tracică a geto-dacilor, pentru unitatea și continuitatea lingvistică și teritorială a lor, cit și pentru importanța rolului lor în etnogeneza poporului român. Pe liniile valorii participării substratului traco-dacic în procesul etnogenezei noastre se găseau, încă dinainte de primul războl mondial, toți istoricii și oamenii de cultură din țara noastră. În discursul de recepție de la Academia Română, în 1911, N. Iorga va arăta, ca o sarcină programatică a cercetării istorice de la noi, necesitatea de a cunoaște în primul rînd, de acum înainte (sintem în 1911 !), „nu de la Traian co-ordonatorul în Dacia, spunea N. Iorga —, ci de la cele mii vechi popoare din care venim, de la acea rasă ilirotracie...”. Tot atunci N. Iorga propunea și săpături pentru cunoașterea „atotputernicului substrat” traco-dacic. Între 1912-1915, Ion Andrieșescu va formula cu toată claritatea și documentat concepția autohtonistă și tracizantă în istoriografia românească. În 1915 Ion Andrieșescu va deveni cel mai apropiat colaborator al lui V. Pârvan și care poate fi considerat creatorul Școlii de preistorie din România, alături de V. Pârvan.

În acea vreme, se formase pe plan european, un curent favorabil unor mari opere de sinteză, dar și de analiză amănunțită a izvoarelor de tot felul, inclusiv a celor arheologice. Se conturase și preocuparea urmăririi răspândirii tracilor, respectiv geto-dacilor, în toate direcțiile din patria lor de basină, carpatică, pînă la Oder și Vistula. În baza acestelor orientări stătă o concepție general etnologică, potrivit căreia o cultură trebuie să fie apartinut unui popor sau unei populații și acolo unde se descoperă elemente ale culturii respective ar fi vorba de prezență etnică a creatorilor acelei culturi. Se înțelege, desigur, că o atare concepție etnologică are limite. În epocă stăruia și tendință de îmbogățire a colecțiilor marilor muzeu europene cu noi monumente, în vederea împrospătării documentării și reconsiderării celei cunoscute pînă atunci. Materialul documentar și informațiile acumulate pînă atunci îndemnau la o analiză critică a lor, mai profundă. Mai trebuie adăugat că oamenii de știință și de cultură români, — și îndeosebi istoricii —, erau și mai mult preocupăți de cunoașterea substratului străvechi traco-dacic și de rolul activ al acestuia în pro-

cesul romanizării și cinoogenezei românești, descoperirea și prețuirea rădăcinilor obîrșiei noastre dintru reprezentind o necesitate. Se impunea de asemenea, organizarea cercetării arheologice, după un plan unitar conceput, pentru întregul teritoriu al României.

Între anii 1920—1926 Vasile Pârvan a fost singura personalitate științifică de la noi, aflată atunci pe pledastalul unei eruditii și documentari exceptionale, care putea concentra toate tendințele științei istorice românești și europene, cu privire la arheologia clasică și protoistorică și la istoria antică. El a ridicat disciplina pe care a reprezentat-o pe înălțimi nebănuite, pe care nimeni în afară de el nu le putea atinge în acea epocă. Folosind cu suverană stăpânire toate izvoarele, Vasile Pârvan s-a ridicat de la analiza minuțioasă la cele mai cutesătoare sinteze, cum a fost *Getica*. O protoistorie a Daciei (1926) — sinteză de „genială îndrăzneală”, o „comoară de fapte și interpretări”, cum va spune Ion Andrieșescu, dar care a fost și „Cintecul de lobădă” al marclui cărturări, un monument al culturii românești, care luminează istoria oamenilor acestui pămînt al nostru în ultimul mîleniu înainte de cucerirea română. În concepția lui V. Pârvan, creatorii civilizației materiale și spirituale din regiunea carpato-dunăreană a fost, — încă de la jumătatea mileniului II f.e.n., — getii, ca ramură nord-tracică. Prin geti, V. Pârvan înțelegea pe tracii: „Întrebuițăm mereu acest nume pentru traciil nordici”, scria el, făcând deosebirea între tracii meridionali (de la sud de Balcani) și cei nordici. În lumeni acestei concepții trebuie să apreciem atât titlul, cât și conținutul operelor sale *Getica* (în limba latină) — „Cele getice”, „cele privitoare la geti”, respectiv la tracii de nord. Autorul, ajungând la o cunoaștere profundă a civilizației traco-getilor din epoca bronzului și a primei epoci a fierului, compara această civilizație, — de o reală strălucire și originalitate —, cu aceea a micenienilor cea cintată de Homer. Viziunea aceasta a lui V. Pârvan pornea din imaginea înaripată a sa, dar ea se sprijinea, desigur, pe o realitate istorică, pe care el o relavia înaintea ochilor noștri, prezentindu-ne pe „seniorii bogăți în aur și bronz”, și puternici, „la curtile căror veneau negustori cu lucruri de preț”. Cu toate influențele venite dinspre vest sau est cărora V. Pârvan le atribuia un rol mai mare decât a fost în realitate, el a fost adeptul unei continuități etno-culturală, pe care a și documentat-o cu izvoarele arheologice pe care le-a avut atunci la înălțimă. În prezent, imaginea pe care și-a făcut-o V. Pârvan despre lumea tracilor și geto-dacilor a fost completată, — în parte și corectată —, datorită rezultatelor cercetărilor arheologice din ultimii 30 de ani și descoperirilor întâmplătoare, uneori de o valoare exceptională, cum a fost tezaurul tracic de la Hlinova, Jud. Mchedinți, cu obiecte de podoabă cintărind aproape 500 gr. de aur și de o rară frumusețe și originalitate. și în domeniul culturii materiale și spirituale a geto-dacilor, contribuția cercetării arheologice de după cel de al doilea război mondial este deosebit de mare și în bună parte rezultatele au venit să confirme și să întregească unele încheieri făcute de V. Pârvan acum mai bine de o jumătate de secol. Ne referim la originalitatea civilizației geto-dacilor, la continuitatea etno-culturală, la contactul cu civilizațiile antichității și puterea de assimilare de către localnici a unor elemente de civilizație superioară, dur transformate de ei potrivit nevoilor și gustului pentru frumos. V. Pârvan a fost mereu preocupat de problema rolului substratului traco-dacic în pro-

cesul romanizării, al etnogenezei noastre. În opera sa postumă — „Dacia, civilizațiile antice din ţările carpato-dunărene” (traducere R. Vulpe), care cuprinde seria prelegerilor ținute în penultimul an al vieții sale la un colegiu universitar din Anglia (Cambridge), s-a opus asupra raporturilor dintre daci și romani, infățișând, de data aceasta, cu mai multă claritate unitatea romanismului danubian și dăinuirea lui pînă azi. Romanitatea s-a păstrat la poporul român, fiindcă procesul romanizării a fost „un fenomen de colaborare liberă, de bunăvoie și cu totul demnă a indigenului”, spune V. Pârvan, care susținea, de asemenea, că acest fenomen a început cu aproximativ un secol înainte de cucerire, ce a cuprins și pe dacii liberi și care a durat și după 27 i.e.n., încheindu-se în sec. VI—VII, cînd vin slavii, care nu pot sfărîma unitatea de cultură, de spiritualitate și de limbă a autohtonilor. Amintim aci doar descoperirile arheologice de la Ocnita și Stolniceni pentru a evidenția că și pe meleagurile vîlcene a înflorit civilizația geto-dacă originală și unitară, că și aci s-au impletit puternic cele două factori fundamentali ai formării poporului român — cel dac și cel roman, — că și romanismul s-a manifestat și aci cu toată puterea.

Moștenirea lăsată de V. Pârvan este deosebit de importantă. Arheologii și istoricii de azi, care lucrează în condiții incomparabil mai favorabile decât în vremea lui V. Pârvan, — condiții sporite an de an de către conducerea de partid și de stat —, au datoria de a valorifica ce este pozitiv în opera marelui învățat creatorul școalei arheologice moderne românești și de a duce mai departe cunoașterea trecutului milenar al poporului nostru.

À L'OCCASION DU CENTENAIRE DE LA NAISSANCE DE VASILE PÂRVAN

RÉSUMÉ

Voilà déjà un siècle de la naissance du grand savant, Vasile Pârvan (1882—1982). L'Anniversaire du centenaire fait partie du programme de manifestation UNESCO, en récompense de la contribution du savant roumain au développement de la science nationale et (de la science) mondiale.

Historique et philosophe de la culture, publiciste et fondateur d'école, Vasile Pârvan est un figure à part dans l'existence de l'humanisme roumain.